

Posudek oponenta na diplomovou práci Zuzany Kosticové

„Špinavé a trapné rituály: Oběť a sebeoběť krve v latinkou psaných mayských písemných pramenech“

podávané v roce 2006 na Ústavu filosofie a religionistiky FF UK

Práce Zuzany Kosticové si klade za cíl zrekonstruovat jeden z nejznámějších aspektů mayského náboženství: rozsáhlé lidské oběti zajatců a různé krvavé sebeobětní praktiky. Činí tak na základě pramenných textů, ať už zpracovaných samotnými Mayi nebo v 16. století španělskými úředníky a misionáři. Většina práce je tvořena právě podrobným rozбором jednotlivých textů ve snaze zjistit, jaký obraz mayských obětí poskytují. Autorka dospívá k závěru, že lidské oběti zajatců byly vnímány jako protipól krvavých sebeobětí, přičemž ve vztahu k nim panovala značná ambivalence: Mayové je pokládali za nutné a v některých kontextech dokonce za krásné, zároveň je však vykonávají s jistou nevolí a chápou je jako projev upadlého stavu, v němž se lidstvo nachází: v mytickém primordiálním čase byly v jejich pojetí oběti nekrvavé.

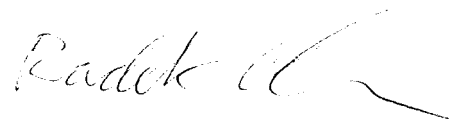
Práce je v mnoha ohledech vynikající a bez problémů splňuje všechny nároky na diplomovou práci kladené. Struktura a argumentace je jasná a přehledná, jazyk je pěkný, srozumitelný a čtivý. Ani po formální stránce nelze Zuzaně Kosticové nic vytknout: práce je prostá překlepů a chyb, bibliografické odkazy jsou precizní a syntakticky konsistentní. Autorka své téma skvěle zná, pracuje kvalitní západní sekundární literaturou a dobře se vyzná i ve všech primárních pramenech, na nichž ostatně svůj rozbor postavila. Snad jen ve věci struktury práce mi připadá škoda, že autorka na závěr svého téměř padesátistránkového rozboru nepřipojila syntetickou kapitolku, v níž by přehledně shrnula všechny faktické výsledky svých rozsáhlých analýz, neboť jen málokterý čtenář si v tu chvíli bude pamatovat, co všechno se vlastně o mayských obětech na předchozích stranách dozvěděl. Doporučoval bych rovněž k poetickým názvům kapitol („Budeme líbat vaše ňadra“ apod.) připojit i prozaičtější podnázvy, které by čtenáři sdělily, jaký pramen je v které kapitole probírán, a usnadnily mu tak orientaci v textu.

Politováníhodně stručná se mi zdá být závěrečná kapitola, která usiluje o interpretační zhodnocení celého rozboru. V její první části autorka hájí názor, že lidské oběti Mayů nelze poměřovat našimi morálními kritérii a je třeba se snažit porozumět tomu, co znamenaly pro samotné jejich vykonavatele. S tím jistě nelze než souhlasit, byť se lze ptát, zda tak nezvyklé a šokující praktice, jakou pro nás lidské oběti jsou, opravdu porozumíme jen tím, že budeme „naslouchat“ tomu, co o ní Mayové říkají. Nemohu se zbavit dojmu, že abychom lidskou oběť mohli opravdu pochopit jako smysluplnou, neměli bychom se spokojit s její zevrubnou „emickou“ charakteristikou, ale musíme se zároveň její smysluplnost snažit zachytit pomocí našich vlastních, „etických“ interpretačních schémat, která nám pomohou zdánlivě bizarní rituální jednání přetlumočit do nám srozumitelných pojmů.

Autorka se o takovéto přetlumočení pokouší jen náznakem. Ve druhé části svého zhodnocení (kapitola „Povinnost, výsada a trest“) navrhuje jako interpretační klíč k lidské oběti Mayů právě výše zmiňovaný paradox toho, že oběť byla svými vykonavateli vnímána zároveň jako krásná i hrozná, jako výsada i trest. Tento návrh je bezesporu skvělý, ale zasloužil by si většího rozpracování a důkladnějšího zamyšlení nad rolí paradoxů v náboženství.

Autorka náznak takového zamyšlení nabízí v odkazu na Mary Douglas, ale nijak jej nerozvíjí. Vůbec je dle mého soudu škoda, že se ve svém závěru nepokouší více pracovat s různými teoriemi oběti a rituálního násilí a nevyužívá možnosti komparace s jinými náboženstvími. Například vztah Řeků ke zvířecí krvavé oběti byl obdobně ambivalentní: oběť byla chápána jako krásná a radostná událost, zároveň se s ní však pojily mýty o dávných nekrvavých obětech v době Zlatého věku a o první oběti jakožto zločinu, s nímž Zlatý věk skončil (viz athénský svátek Búfonií, „Zabíjení vola“). Řekové nicméně ve skutečnosti ani v nejmenším netoužili se do Zlatého věku vracet a z jiného hlediska jej nahlíželi jako zvířecí etapu, v níž člověk ještě nedosáhl své pravé lidské důstojnosti; i v tomto se podle všeho s Mayi shodují. Jelikož se takto podobné myšlenkové vzorce objevují v tak odlišných kulturách, stály by jistě za obecnější religionistickou reflexí. Podrobná analýza mayské oběti se k ní bývala mohla stát dobrou záminkou a je mrzuté, že Zuzana Kosticová této příležitosti nevyužila.

Navzdory tomu znovu opakuji, že práce je v mnoha ohledech skvělá, a proto ji navrhuji hodnotit jako *výbornou*.

V Praze, 28. 5. 2006

Radek Chlup, PhD.